

عکس: مصدوق علایی چهاران

استادی آزاده و سربلند

به یاد دکتر «ناصر تکمیل همایون»

در حضورش شاگردی می‌کردم. روزهای بسیار خوبی برای نگارنده بود. پس از آن سعی کردم در هر فرصتی به دیدارش بروم که از اطلاعات وسیعی که در زمینه ایران و تهران داشت و نیز از دست توانایش در نگارش و ادبیات فارسی، بهره‌مند شوم. استاد از گذشته خودش و فرزند فیلم‌سازش و برخوردهایی که در سالیان زیاد، به‌ویژه در سال‌های اولیه بعد از پیروزی انقلاب با او شده بود خیلی حرف‌ها داشت، بدون اینکه از کسی کلایه کند و غصه بخورد. اخلاق دکتر تکمیل‌همایون، پسندیده و آموزنده بود. بدون اینکه بخواهد درس اخلاق بدهد، هرکس نزد او می‌نشست، از برخوردهای خوب و دلنشین وی لذت می‌برد. اطلاعات استاد از سیاست داخلی و سیاسیون معاصر ایران به‌ویژه از دکتر محمد مصدق و اعضای جبهه ملی و نهضت آزادی ایران و سایر تشکل‌های ملی- مذهبی مبارز و فعال، بسیار خوب و حتی عالی بود. کار بنده که استاد ناظر محتوایی آن بود، در معرفی نامداران تهران بود. زندگی‌نامه و آثار بیش از هزارو ۲۰۰ نفر از شخصیت‌های گوناگون متولد تهران را جمع‌آوری و با نظارت ایشان آماده می‌کردم. شناسختن از افراد و کارهایی که کرده بودند، شگفت‌انگیز بود. همین امر در بهبود محتوای کارهایی که من انجام می‌دادم و به تالیف کتاب «نامداران تهران» انجامید، بسیار مؤثر بود و واقعا برای نگارنده یک افتخار

مصطفی ایزدی

دکتر ناصر تکمیل‌همایون از آن اندیشمندان خوش‌نام و پرآوازه‌ای است که در شناخت او، بضاعت این قلم شاید که به کار آید و وصفش کند، اما چون دو، سه سالی با او در ارتباط بودم و در تالیف یک کتاب، ناظر و راهنمایم بود، مروت نمی‌گوید که در زبانش خاموش باشم. اکنون که چهلمین روز پرواز غمبار اوست، برداشت‌هایم را از او و شخصیت دوست‌داشتنی و مهربانش بر این صفحه می‌آورم تا وظیفه خود را بی‌پاسخ نگذاشته باشم. با نام دکتر تکمیل‌همایون و کتاب‌هایش، به‌ویژه آگاهی‌های فراوان و سودمند او درباره تهران، از سال‌های دور آشنا بودم، اما هنگامی که در سال‌های ۹۱، ۹۲ برای تالیف کتابی درباره تهران، ایشان از طرف شهرداری به عنوان ناظر بر تالیف، به بنده معرفی شد، من هم در طول این مدت، هر هفته با یک هفته در میان به پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با به منزل او می‌رفتم و یکی، دو ساعتی

به حساب می‌آمد که زیر نظر چنین استاد بزرگ و آشنا به موضوع، ارزش اثرم را بالا ببرم. به‌جز این راهنمایی‌های درست و سودمند، صفحه به صفحه نوشته‌های مرا با دقت زیاد، ویرایش ادبی و نگارشی می‌کرد. در پایان کار یک مقدمه علمی و محققانه درباره سابقه رجال‌شناسی در ایران و ضرورت آن بر کتاب تالیفی حقیر نوشت که بر اعتبار آن افزود. زنده‌یاد دکتر تکمیل‌همایون در بخشی از مقدمه کتاب «نامداران تهران» نوشته است: «نگارنده افتخار داشت که پیش از انتشار کتاب یادشده، به تناوب، بخش‌های متعدد آن را با دقت مطالعه کند و دانسته‌های خود را در اختیار نویسنده گرانمایه قرار دهد و اگر نوشتارها به ویرایش نیاز داشت، معظم‌له را بر سر آنها آگاه کند و اگر منابع دیگری به یاد می‌آمد، ایشان را به بررسی آن فرامی‌خواند. بی‌تردید نگارنده نیز نمی‌تواند در این امر خود را دانا و توانا به شمار آورد، چه به زبان فرهیختگان متقدم، صفت نقصان بر طبع انسان استیلا کامل دارد، ولی تلاش‌های به‌کاررفته در تهیه این کتاب، در مسیر تاریخ‌نگاری خاصی بوده است که فزون بر عدالت‌خواهی و صداقت‌گرایی نویسنده، ریشه در فرهنگ شهرنامه‌نگاری و علم رجال دارد که در جهان اسلام اعتبار بسیاری داشته است» (نامداران تهران، انتشارات کویر، چاپ چهارم، ۱۴۰۱، ص ۵). دکتر تکمیل‌همایون علاوه بر اینکه در مقابل دیگران بسیار متواضع و بی‌ریا بود، حتی در مقابل شاگردانش که گهگاهی برای پرسیدن و مشورت نزد او می‌آمدند، خوش اخلاق و بذله‌گو بود تا دیگران کنارش احساس غریبی نکنند.

زاده قزوین و بالیده در تهران

گذری بر زندگی و آثار مکتوب دکتر ناصر تکمیل‌همایون نشان می‌دهد این فرزند قزوین و ایران، در تمامی عمرش تلاش می‌کرده تا به عنوان یک اندیشمند آزاده بتواند برای کشور و مردمش سودمند باشد. او بیش از ۸۵ سال عمر کرد (۱۳۱۵-۱۴۰۱)، هفت دهه از این عمر بابرکت را به خواندن و پژوهش و آموزش گذراند و علاوه بر تربیت شاگرد، آثار خواندنی ارزشمندی را هم برای تاریخ و فرهنگ ایران باقی گذاشت. استاد تکمیل‌همایون در دانشگاه تهران فلسفه و علوم تربیتی خواند و لیسانس گرفت. در همین دانشگاه موفق به گذراندن دوره فوق‌لیسانس علوم اجتماعی زیر نظر دکتر غلامحسین صدیقی شد. بعد از آن به دلیل شایستگی‌های علمی و فکری و رفتاری که داشت، او را برای ادامه تحصیل به اروپا فرستادند. در فرانسه و در دانشگاه پاریس به مدت نزدیک به ۱۰ سال در فراگیری دروس مورد علاقه‌اش کوشید و موفق شد به سال ۱۳۵۱ دکترای تاریخ و در سال ۱۳۵۶ دکترای جامعه‌شناسی دریافت کند. یک سال پیش از پیروزی انقلاب به ایران بازگشت و مدرس دانشگاه شد. او از آن تاریخ به بعد برای همیشه در مهنی که هم خیلی آن را دوست می‌داشت و هم برای ارج‌نهادن به موقعیت و اهمیت آن قلم می‌زد و کتاب و مقاله می‌نوشت، یعنی کشور ایران، ماندگار شد. البته کسانی بودند که بارها او را تشویق کردند به دلیل رنج‌هایی که در چندین سال آغاز پیروزی انقلاب دیده بود، ترک وطن کنند و آینده بهتری را برای خود رقم بزنند، اما تسلیم نشد و همه فعالیت‌هایش را در ایران و برای ایران و پایتخت

آن متمرکز کرد. گرچه او زاده قزوین، شهر تاریخی و فرهنگی مهم و زادگاه انسان‌های اندیشمند و دانش‌پژوه و شاعر و هنرمند و آزاده فراوان بوده است و اتفاقا به آن خیلی عشق می‌ورزید، اما بخش زیادی از مطالعات خود را برای شهر تهران که در آن بالیده است، صرف کرد و به عنوان یک تهران‌پژوه پرآوازه، نام نیکی از خود در تاریخ تهران و ایران ثبت کرد.

در دل سیاست

تکمیل‌همایون از همان دوران دانشجویی در کنار تحصیل به سیاست هم روی خوش نشان داد و پای به این راه بر از سنگلاخ گذاشت. علاقه وافرش به بزرگمرد ملی ایران‌زمین، دکتر محمد مصدق، وی را به همراهان نخست‌وزیر مردمی اوایل دهه ۳۰، یعنی اعضای جبهه ملی ایران نزدیک کرد و عضو سازمان جوانان این جبهه شد. در میان احزاب تشکیل‌دهنده جبهه ملی به حزب ملت ایران متمایل شد و به این حزب پیوست و در ردیف نزدیکان لیدر آن دریوش فروهر که دوستی نزدیکی با آن مرحوم داشت، ایستاد. دکتر تکمیل‌همایون پس از پیروزی انقلاب ابتدا در عصر دولت موقت، وارد حاکمیت جدید شد و معاونت وزارت فرهنگ و هنر را پذیرفت. بعد از انحلال اینس وزارتخانه و ادغام آن در وزارت اطلاعات و جهانگردی که منجر به تشکیل وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شد، دکتر به دانشگاه بازگشت تا اینکه دوست صمیمی‌اش دکتر ابوالحسن بنی‌صدر، رئیس‌جمهور ایران شد. روزگار گذشت و استاد همچنان به تدریس و مطالعه مشغول بود تا یک و نیم سال بعد از آنکه اوضاع سیاسی ایران شکل و شمایل جدیدی پیدا کرد و دوستان تکمیل‌همایون به مرور از صحنه کنار گذاشته شده بودند. بنی‌صدر که از حاکمیت ایران اخراج شد، به دلیل ترس از ناامنی، به دوستان نزدیکش پناه برد. دکتر تکمیل‌همایون به او پناه داد، اما نه در خانه خودش که جای شناخته‌شده‌ای بود، بلکه در جای دیگری که می‌توانست مخفیگاه یک سیاست‌مدار در معرض خطر باشد. بعد از اینکه ابوالحسن بنی‌صدر ایران را ترک کرد، مقامات امنیتی کشور، دکتر تکمیل‌همایون را به اتهام پناه‌دادن به بنی‌صدر در منزل خودش او را تحت تعقیب قرار دادند و به زندان درآوردند. دستگاه قضائی هم او را به دلیل همین جرم محکوم به اعدام کرد، اما با توصیه آیت‌الله حسینعلی منتظری به محمد محمدی‌کیلانی حاکم شرع وقت دادگاه انقلاب تهران، ناپرده حکم اعدام استاد را به حبس ابد برگرداند. بعد از آن حکم ابدش به ۱۰ سال تقلیل پیدا کرد و پس از گذراندن چهار سال و نیم آزاد شد.

آغاز زندگی دوباره

استاد بعد از آزادی و زدودن رنج فراوانی که بر دل و ذهنش نشسته بود، روزهای زیادی را در منزل به مطالعه و تحقیق می‌گذراند، اما با سختی معیشت هم دست‌به‌گیران بود؛ چون او از دانشگاه اخراج شده بود و بقوqش را هم قطع کرده بودند. یکی از این روزها، دکتر محمود بورجردی داماد آیت‌الله خمینی که رئیس پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی بود، دکتر تکمیل‌همایون را به کار دعوت کرد و در همین پژوهشگاه برای تحقیق و پژوهش به او فرصت داد و سپس به استخدام رسمی با توجه به اینکه لغو برجام می‌تواند به حذف قریب به اتفاق ابزارهای نظارتی اروپا و غرب بینجامد، اتخاذ شده است، اتخاذ این رویکردهای دوگانه اروپا نسبت به مسائل امنیتی مرتبط با ایران، ما را به نتایجی می‌رساند که درخور توجه است. نخست اینکه سیاست اروپا همچنان بر اساس همان سیاست همیشگی یعنی حماق و هویج بنیان شده است. اروپا در عین اتخاذ سیاست‌های سفت و سخت مانند توصیه به قرارگرفتن نام سپاه پاسداران در لیست گروه‌های تروریستی اتحادیه اروپا اما همچنان بر اعتبار برجام نیمه‌جان تاکید دارد تا انعطاف خود را نشان دهد. دوم اینکه هرچند در مقطع کنونی اوکراین اولویت اروپاست، اما اروپاییان به‌خوبی می‌دانند که این مشکل مقطعی خواهد بود. به همین علت تروریستی اعلام‌کردن سپاه پاسداران در این مقطع را با نشانه‌گرفتن و هدف کوتاه‌مدت و بلندمدت آغاز کرده‌اند؛ هدف کوتاه‌مدت در راستای کنترل و محدودکردن کمک‌های نظامی ایران به روسیه در بحران اوکراین قرار دارد. هدف بلندمدت، ایجاد ابزار چانه‌زنی مؤثر در قضیه هسته‌ای ایران است تا از طریق این ابزار به پیشبرد اولویت امنیتی دیگرشان یعنی جلوگیری از اتمی شدن ایران کمک کنند. سوم اینکه با تروریستی خواندن سپاه توسط ایالات متحده، اروپا ناخواسته و ناتوان، در عمل مقید به این امر بود و اکنون با اعلام تروریستی‌بودن سپاه پاسداران به این موضوع رسمیت بخشیده است.

البته در این میان ملاحظاتی وجود دارد. حجم مبادلات و نوع روابط ایران با

به دلیل لازم‌الاجرا نبودن قطع‌نامه تکمیلی پارلمان، توقع می‌رفت این متمم به‌صورت نامدین مصوب شود. با توجه به این مخالفت و موافقت پارلمان اروپا، تصویر روشنی از اولویت و رویکرد اروپا در مسائل امنیتی به دست می‌آید. آنچه مشخص است، این است که بدون شک اولویت اتحادیه اروپا امنیت است. این امر همواره در صدر توجهات اتحادیه اروپا بوده و فقط از حوزه‌ای به حوزه دیگر معطوف شده است. زمانی بحث مهاجرت افسارگسیخته به دلیل بحران سوریه و زمانی دیگر امنیت دریایی در خلیج فارس در کانون توجهات بود. پرونده هسته‌ای ایران نیز که همواره در دو دهه اخیر مدنظر اروپا بوده است. اما مسئله اساسی کنونی برای امنیت اروپا، در جبهه شرق و در جریان تهاجم نظامی روسیه به اوکراین قرار دارد؛ بنابراین اولویت اساسی اروپا در مقطع کنونی در حوزه امنیتی، بحران اوکراین است. تصمیم پارلمان اروپا در توصیه به تروریستی اعلام‌کردن سپاه پاسداران را باید در راستای این اولویت امنیتی اروپا دانست. درواقع بیم اروپا از همراهی و همکاری ایران با روسیه در تهاجم به اوکراین، سبب شده است تا در برخی مواضع محافظه‌کارانه اروپا، تغییرات اصولی ایجاد شود که قطع‌نامه مذکور نیز از مصادیق بارز آن است.

از سوی دیگر، پارلمان اروپا در قبال تهدید امنیتی دیگر یعنی ایران هسته‌ای، رویکرد منعطف‌تری را در پیش گرفته است. اروپا با درک شرایط حساس کنونی، همچنان برجام را مفیدترین ابزار کنترل برای جلوگیری از اتمی‌شدن ایران می‌داند. این رویکرد به‌ویژه

حمیدرضا اکبرپور*

پارلمان اروپا در تاریخ ۱۹ ژانویه ۲۰۲۳ میلادی، قطع‌نامه‌ای در باب مسائل اخیر ایران و با عنوان واکنش اتحادیه اروپا به اعتراضات و اعدام‌ها در ایران به تصویب رساند. این قطع‌نامه با ۲۱۳ رای مثبت از ۵۴۵ نماینده حاضر به دست آمد. البته تصمیمات این نهاد اروپایی الزام‌آور نیست و جنبه توصیه‌ای دارد. نهاد تصمیم‌گیر در این باب، شورای وزیران اتحادیه اروپا است. نکته شایان توجه در این زمینه، دو متمم پیشنهادی ارائه‌شده درباره این قطع‌نامه بود که بسیار مورد توجه قرار گرفت. متمم نخست در باب تروریستی شناخته‌شدن سپاه پاسداران بود؛ به این صورت که این نهاد به لیست گروه‌های تروریستی اتحادیه اروپا اضافه شود. این متمم با ۵۹۸ رای از ۶۳۸ عضو حاضر، مصوب و به قطع‌نامه فوق اضافه شد. هم‌زمان متمم دیگری نیز برای افزودن به این قطع‌نامه به رای گذاشته شد و رای نیاورد؛ این متمم در باب تعلیق مذاکرات برجام بود. این متمم با ۲۸۲ رای مخالف در برابر ۱۲۶ رای، مصوب نشد. این تصمیم در شرایطی گرفته شد که

آنجا درآورد و به عنوان عضو هیئت علمی معرفی کرد. وی در این مؤسسه ماند و به تدریس و تحقیق ادامه داد تا اینکه در سال ۱۳۸۵ بازنشته شد، اما باز هم فرصت‌های زیادی را پس از بازنشستگی در همین پژوهشگاه در اتاق کوچکی که با یک استاد دیگر می‌نشست، به کارهای پژوهشی اختصاص داد. در همین اتاق شاگردان و دوستانش را می‌پذیرفت و با آنان گفت‌وگو می‌کرد. در سخن‌گفتن و بیان خاطرات خود از لطیفه و طنز بهره می‌برد و با روی خندان با دیگران روبه‌رو می‌شد. در معرفی کتاب به دیگران غفلت نمی‌کرد و مجلس خود را با دیگران، حتی اگر یک نفر در محضرش بود، آموزنده و جذاب می‌کرد. آخرین باری که او را دیدم در مراسم نکوداشت دکتر اصغر مهدوی، نسخه‌شناس و استاد برجسته اقتصاد و یادبود برادرش دکتر حبیبی مهدوی بود که در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و به همت دکتر رسول حقفریان برگزار شده بود.

آثار تالیفی استاد تکمیل‌همایون

روشن نیست اگر این استاد برجسته پس از رنج‌هایی که در نیمه اول دهه ۶۰ در سرزمین خود دید، مانند بعضی از همفکرانش ترک دیار می‌کرد و در کشور پیشرفته دیگری همچون فرانسه می‌نشست و کار فرهنگی می‌کرد، آیا می‌توانست این‌گونه که درباره اقصی نقاط ایران تحقیق کرده و دست به تالیف کتاب و مقاله زده، چنین کند یا وارد یک سری مقولات نظری درباره تاریخ و جامعه‌شناسی می‌شد؟ آنچه مشخص است، عشق استاد به ایران و مفاخر و سرزمین ایران، او را در مین خویش نگه داشت و رنج‌های احتمالی حضور در وطن خود را بر رنج غربت در کشور بیگانه ترجیح داد و همین جا ماند و کارهای علمی و قلمی خود را پیش برد. حاصل تلاش‌های بی‌وقفه استاد در این سال‌ها آثارای است که در فهرست زیر آمده است با این توضیح که فرزندش خبر از وجود تعداد کتاب دیگری از نوشته‌ها یا آنچه را خودش برای چاپ آماده کرده بود، داده است. به امید اینکه نوشته‌های دیگر استاد به دست علاقه‌مندان به ایران و ایرانی برسد. کتاب‌های منتشرشده دکتر به این شرح است: ۱- تاریخ ایران در یک نگاه، ۲- آموزش و پرورش در ایران، ۳- تهران، ۴- دانشگاه‌گندی‌شاپور، ۵- سلطانیه، ۶- تاریخ اجتماعی و فرهنگی تهران: از آغاز تا دارالخلافه ناصری، ۷- مسائل و چشم‌انداز‌های فرهنگ (مجموعه مقالات)، گروه مؤلفان، ۸- گستره فرهنگی و مرزهای تاریخی ایران‌زمین، ۹- خوارزم، ۱۰- خلیج فارس، ۱۱- انقلاب مشروطیت، با همکاری پیمان متین، ۱۲- سرگذشت دریای مازندران، ۱۳- مشروطه‌خواهی ایرانیان (مجموعه مقالات)، ۱۴- جاده ابریشم، دشتی به وسعت تاریخ؛ نگاهی جامع به نظرآراء، با همکاری حسین عسگری، ۱۶- آبسکون یا جزیره آشوراده، ۱۷- مرزهای ایران در دوره معاصر و ۱۸- تاریخ اجتماعی و فرهنگی، تهران: دارالخلافه ناصری.

دکتر تکمیل‌همایون چند سالی به دلیل بیماری‌ای که از آن رنج می‌برد، خانه‌نشین شده بود تا اینکه در ۲۵ آبان‌ماه ۱۴۰۱ دار فانی را وداع گفت و دو روز پس از آن، ساکن جایگاه ابدی‌اش در آراستان شهر قزوین شد. رحمه‌الله علیه.

دولت‌های اروپایی با رابطه ایران و ایالات متحده بسیار متفاوت است. ایران از اروپا در مقابل آمریکای ترامپ به‌عنوان یک ورنه و نقطه اتکای تعادلی بهره فراوانی می‌برد، کمالینکه در آینده هم می‌تواند از این پتانسیل استفاده کند. همچنین تعاملات اقتصادی ایران با اروپا نیز قابل قیاس با تعاملات اقتصادی ایران با ایالات متحده نیست. از سوی دیگر، ایران بر مسائلی نظارت و کنترل دارد که در حالت بحرانی، اثرات آن بر اروپا بسیار سهمگین‌تر از ایالات متحده است؛ مسائلی مانند مهاجرت افسارگسیخته، ترانزیت مواد مخدر، امنیت دریایی خلیج فارس و امنیت انرژی در سایه همکاری با ایران میسر است و در هنگام تقابل حداکثری، هرکدام از این مسائل می‌تواند به بحرانی در اروپا ختم شود. بنابراین، روابط ایران و اروپا در حال حاضر با رویکردی دوگانه ناشی از واقعیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی طرف است. اینکه اروپا به کدام سمت خواهد رفت، به عملکرد ایران بستگی دارد. هرچه تقابل بیشتر شود، به‌طور قطع میل اروپا به واکنش‌های صریح‌تر بیشتر می‌شود. کمالینکه اروپا در یک سال اخیر از موضع متعادل خود در میانه تقابل ایران و ایالات متحده درخصوص برجام، به مواضع تهاجمی‌تر علیه ایران روی آورده است. در این میان متغیرهای تأثیرگذار دیگری مانند آمریکای دموکرات نیز وجود دارد که با تکیه بر قدرت اجماع‌سازی جهانی دموکرات‌ها، در این مسئله بسیار مؤثر هستند.

♦ **دکترای حقوق بین‌الملل عمومی**

	۷				
		۹	۲		
				۱	
۲					
	۳	۶	۷		
	۷	۸	۲		
				۵	۴
				۶	۷
۸	۹		۶		
				۱	۸
					۴

۵	۷	۳	۴		۸	۹	۲
۹	۲				۵		۷
		۶		۲	۹		
۶	۳						
				۲		۴	
۱							
			۸	۵			
				۶			
	۸						
۷	۱	۵			۲	۳	۶
۸							

♦ **سودوکو سخت ۳۴۲۰**

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.
۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

♦ **سودوکو ساده ۳۴۲۰**

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عده‌های بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

۹	۳	۲	۶	۵	۱	۸	۷	۴
۴	۵	۸	۱	۶	۱	۶	۱	۲
۱	۶	۸	۴	۷	۲	۵	۳	۹
۶	۷	۴	۱	۲	۳	۹	۸	۵
۵	۱	۹	۷	۸	۴	۲	۶	۳
۲	۸	۳	۵	۹	۷	۴	۱	۶
۸	۲	۵	۳	۱	۶	۳	۹	۷
۳	۴	۶	۲	۹	۷	۱	۵	۸
۷	۹	۱	۸	۴	۵	۳	۲	۶

۸	۷	۵	۲	۱	۹	۶	۴	۳
۹	۱	۳	۶	۵	۲	۷	۸	۴
۶	۴	۲	۳	۷	۸	۱	۵	۹
۵	۶	۱	۸	۳	۲	۹	۷	۴
۲	۸	۷	۹	۴	۵	۳	۱	۶
۳	۹	۴	۷	۵	۱	۸	۶	۲
۲	۳	۶	۱	۲	۷	۴	۵	۸
۷	۲	۳	۸	۹	۴	۳	۱	۶
۱	۵	۹	۶	۸	۳	۷	۲	۴

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵
۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰
۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵
۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰
۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵

♦ **حل جدول ۴۴۲۳**

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵
۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰
۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵
۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰
۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵

♦ **جدول ۴۴۲۴ :طراح: بیژن گورانی**

افقی:

۱- کاستنی - از ارکان نماز که فراموش‌کردن آن نماز را باطل می‌کند- نامادری ۲- کارگردان فیلم آخرین سامورایی- یک ششم ۳- رنگ نشان‌دهنده هیجان- عاشق- خلا۴- نام پدر حضرت مریم(س)- پدر شعر ایتالیا ۵- زندگی‌نامه این موزیسین آلمانی را رومن رولان نوشت- میوه‌ای روغنی- هزار کیلو ۶- قومی ایرانی- شاعر سرشناس شیلی- پرآب‌ترین رود جهان ۷- یک پای ثابت سالاد- نامشخص- سخن چین ۸- صورت پنجم فلکی- آلبومی با آواز علی رستمیان- شهری در ایالت تورینگن آلمان ۹- غذایی از گوشت چرخ‌کرده و سیب‌زمینی- مخلوط آب و آرد- ... لاترغ قلوبا ۱۰- هدایت‌کننده- سگ فضا-نورد شوروی- دریا ۱۱- درخت زبان‌کنجشک- سیهر- یازبینی نوشته ۱۲- پوشیده و پنهان- ویران‌شده ۱۳- واگذار کردن- بیماری یرقان- کج و خمیده ۱۴- نوعی ماهی در آب‌های شمال ایران- باد بسیار تندی که در ناحیه سیستان می‌وزد ۱۵- نوعی راه‌رفتن اسب- شگفت‌آور- سم حشرکش

عمودی:

۱- بی‌ارزش- بندبازی ۲- شب نزول قرآن- ناحیه تاریخی در آسیای مرکزی- کامیون ارتشی ۳- عبادتگاه راهب- دلیل‌ها ۴- تست- تتبل ۵- تکرار حرفی- وسیله کمک حرکتی کودکان نوپا- آخرین خلیفه عباسی ۶- زن خانه‌دار- ناگواری- روستا ۷- سنگین- زشت‌رو- بر جوانان عیب نیست ۸- سازی زهی زخمه‌ای- آهنگ ساز، ترانه‌سرا و